

UOT 82.0:001.92

SAHAB ƏLİYEVƏ

CƏNUBİ AZƏRBAYCAN MÖVZUSU HÜSEYN RAZİNİN YARADICILIĞINDA

Məqalədə Hüseyn Razinin bədii yaradıcılığında Cənubi Azərbaycan mövzusu araşdırılmış, bu istiqamətdə qələmə alınan əsərləri tədqiqatə cəlb edilmişdir. Qeyd olunmuşdur ki, Vətəninə, xalqına olan dərin sevgisini ən səmimi duyğularla ifadə edən şairin poeziyasında bütöv, bölünməz Azərbaycan ön plandadır. Məqalədə Cənubi Azərbaycanda baş verən hadisələr, bir-birindən ayrı salınmış insanların nisgil, kədər dolu duyğuları, bu ayrılığa səbəb olanlara qarşı nifrət, Azərbaycanın birliyi, vahidliyi uğrunda mübarizəyə çağırış ruhunda yazılmış "Sahil həsrəti" poemasının təhlilinə daha geniş yer verilmişdir. Həmin əsərin şairin bu mövzuda qələmə aldığı əsərlərindən öz çəkisi, sanbalı ilə seçildiyi, xalqımızın birlik duyğusunun, mübarizə əzminin, vətənpərvərlik hissənin şeir dili ilə ifadəsinin ən mükəmməl nümunəsi olduğu fikri də diqqətə çatdırılmışdır. Cənubi Azərbaycanda baş verən hadisələrin, Azərbaycanın tarixi keçmişinin, müəllifin vətəninə bütöv görmək arzusunun doğan fikirlərinin tarixiliklə müasirliyin vəhdəti fonunda təqdim olunması şairin vətənpərvərliyindən, Azərbaycançılıq ideologiyasına sadiqliyindən qaynaqlanan cəhət kimi xarakterizə olunmuşdur. Nəticə olaraq belə qənaətə gəlinmişdir ki, Naxçıvan ədəbi mühitində Cənubi Azərbaycan mövzusunun işlənməsində şair-publisist H.Razinin xidmətləri öz səciiyyəvi xüsusiyyətləri ilə müəyyən elmi əhəmiyyətə malikdir.

Açar sözlər: Hüseyn Razi, Naxçıvan ədəbi mühiti, Cənubi Azərbaycan, bədii yaradıcılıq, milli-mənəvi bütövlük.

XX yüzilliyin ikinci yarısında Naxçıvan ədəbi mühitinin görkəmli nümayəndələrindən olan Hüseyn Razi (1924-1998) zəngin yaradıcılığı ilə ədəbiyyatımızda özünəməxsus mövqə qazanmış, şair, nasir, dramaturq, publisist kimi məşhurlaşmış, bir çox şair və yazıçının formalaşmasında, ədəbi mühitdə parlamasında müəyyən rol oynamışdır. Yarım əsrə yaxın ədəbi, publisistik fəaliyyəti müddətində qələmə aldığı bədii əsərləri, məqalələrində dövrünün ən mühüm mətləblərini ustalıqla işıqlandıran, Vətəninə, xalqına olan dərin sevgisini ən səmimi duyğularla ifadə edən şair gördüyü haqsızlıqlara qarşı barışmaz mövqə tutaraq, xalqına, ədəbiyyatımıza sədaqətlə xidmət göstərmişdir. Qəlbi vətən eşqi ilə döyünən şairin məzmun etibarilə zəngin, həcmcə geniş və çoxşaxəli yaradıcılığının ana xəttini doğma Azərbaycana olan sonsuz məhəbbəti təşkil edir. Professor Yavuz Axundlunun sözləri ilə desək, "vətənpərvərlik H.Razinin yaradıcılığının əsas məziyyətidir. Lakin onun vətənpərvərliyi bölgə sevgisiylə məhdudlaşmır. Şair Bakını, Qarabağı, Gəncəni, Təbrizi də eyni məhəbbətlə tərən-nüm edir. Böyük Azərbaycan, bütöv Azərbaycan onun ilham qaynağıdır" [6, s. 5]. Doğrudan da, mayası torpağa olan sonsuz sevgi ilə yoğurulan, mənəbəyini xalqdan alan H.Razi poeziyasında bütöv, bölünməz Azərbaycan ön plandadır. Onun istər şeir yaradıcılığında, istərsə də publisistikasında Cənubi Azərbaycan mövzusunə toxunulmuş, bölünmüş Azərbaycanın yangılı səsi şairi daim düşündürmüşdür. Onun "Culfadan Təbrizə", "Yuxularda", "Şəhriyrlə söhbət", "Qıfıl", "Yamandır" şeirlərində, bir neçə qəzəlində, "Sahil həsrəti" poemasında Vətəninə bütöv görmək istəyindən qaynaqlanan fikirləri elə ustalıqla poetikləşdirilmişdir ki, onun doğma Vətəninin azadlığı və bütövlüyünə olan dərin inamına heyrət etməyə bilmirsən. Azadlıq aşiqi, bu yolda hər bir addımın labüd olduğunu vurğulayan həssas qəlbli şair Azərbaycanın bölünməsinə, həmvətənlərinin bir-birindən ayrı salınmasına laqeyd qala bilməmişdir. Tarixdən məlum olduğu kimi, 1828-ci il Türkmənçay müqaviləsi ilə Azərbaycanın tarixi torpaqları rus və fars işğalçıları arasında bölüşdürülmüş, bu gündən etibarən ikiyə parçalanan Azərbaycanın

ən ağırlı, nisgilli yaralarından birinə çevrilən Cənubi Azərbaycan bədi ədəbiyyatımızda zaman-zaman işıqlandırılmış, bu mövzuda çoxsaylı əsərlər qələmə alınmışdır. H.Razi yaradıcılığında da bu ayrılıqdan doğan həsrət, ağır, nisgil təsvir olunmaqla “iki yerə parçalanmış Azərbaycan sanki bütövləşir, bütün tarixi keçmiş, qəhrəmanları ilə gözlərimiz qarşısında canlanır” [1, s. 80]:

İllər keçdi əsrin qıfılbaşına,
Talelərin üfünündə duman, çən.
Namərdliyin hiyləsinə, fəndinə
İki yerə parçalanmış bir vətən.

İki sahil aynasında bir çapıq,
Neçə fəsli yazılmamış kitabıq,
İki qəlbin bir yarımçıq nəğməsi.
Uyuşmayıb neçə sözü, cümləsi [6, s. 93].

Hər misrasında müəllifinin ağır-acısı, bütün varlığı silkələyən etirazı duyulan “Qıfıl” şeirində olduğu kimi, “Yamandır”ın misraları da eyni ruha, eyni məramı köklənmişdir:

Boz yalanlar dumanında fanar olmaq,
Üzdən soyuq, içəridən yanar olmaq,
Güney sahil, quzey sahil həsrətindən
İki qəlbi bir eləmək fürsətindən
Zərrə qədər kənar olmaq yamandır [6, s. 94].

Onun ayrılıq, həsrət motivli şeirləri bununla yekunlaşmır. Poeziyamızda bu ağır müxtəlif formalarda ifadə olunsada, Azərbaycanın iki yerə bölünməsindən sonra şimal və cənub arasında sərhəd rolunu oynayan Araz çayına etiraz fonunda təqdim olunan nümunələr daha üstündür. H.Razinin də yaradıcılığında Araz ünvanlanan şeirlərə rast gəlmək mümkündür, lakin şairin şeirlərində Arazı günahlandırmadan çox, neçə-neçə qanlı qırğına şahidlik etdiyindən köksündə fırtınalar qoparıb, güclü küləklərə sinə gərən, qəlbi yetim Arazına təsəlli motivi daha qabarıqdır:

Araz üstündə bu gün bir günəşin şöləsi var,
Babamın ruhu kimi nuruna pərvanəsi var.

Burda Babək, Səfəvilər vətən uğrunda ölüb,
Eldəgizlər beşiyi, Çənlibel əfsanəsi var.

Yeri düşdükcə ona tənəli sözlər demişik,
Razi, bir gün deyəcəklər Arazın müjdəsi var [4, s. 138-139].

Başqa bir qəzəldə isə:

Köksündəki dağlar dayanıbdır necə məğrur,
Lakin Arazın qəlbi yetimdir, nigarandır.

Mən sədd çəkələr, hər iki sahil vətənimdir,
Yadlıq məxəsinədən nə axıb gəlsə yalandır.

Çar çək bunu, Razi, nə qədər canda canın var
Vahid Vətənin birliyi hökmi-zamandır [6, s. 238]

– deyən şair ümidini itirməyərək Azərbaycanın gec-tez öz bütövlüyünə qovuşacağına əminliyini ifadə edir.

1989-cu ilin 31 dekabrında bir xalqı ikiyə bölən imperiya zəncirlərinin qırılması, sərhəd dirəklərinin sökülməsindən sonra Təbrizə səfər edən şairin sevincindən doğan hislərinin, vətəni bütöv görmək arzusundan qaynaqlanan şadlığının “Culfadan Təbrizə” şeirində böyük ustalıqla ifadəsinin şahidi oluruq:

Sanki yanar dağın kraterindən,
Mən od götürürəm kirpiklərimlə.
Qərribə sirrələr faş edirəm mən,
Vətəndən vətənə bu səfərimlə.

Ürək bir görüşün həyəcanında,
Sanki təbil səsi gəlir dərinədən.
Elə bil döyüşlər burulğanında,
İgidlər şığıyır Xudafəridən [5, s. 111].

Şeirdə Azərbaycanın tarixi keçmişini gözü önünə gətirən şair, bu torpaqlarda qılınc çalan Babək, Koroğlu, Teymur, Xətayi, Səttarxan, Xiyabaninin qəhrəmanlıqlarını, Füzulinin ahundan, Nəsiminin faciəsindən qəmginləşən dağların kədərini yada salmaqla hər daşına, torpağına vurğun olduğu Azərbaycanına dərin sevgisini bəyan edir:

Hicran atəşinin hərarətindən,
Zirvələr üstündə qar dənərləşib.
Bəlkə də Nəsimi soyulan gündən,
Bu dağlar bozarıb mükəddərləşib [5, s. 112].

Bu baxımdan onun “Şəhriyarla söhbət” şeiri maraqlıdır. Şeirdə Razi Vətəninə olan dərin məhəbbətini, ədəbiyyatımızın müxtəlif dövrlərində yaşayıb-yaradan saz-söz ustalarının bu torpaqdan ilhamlandıklarını “Od-alov əmmiş döşümdən yüz sənətkar, qəhrəman” deyərək poetikləşdirir. O taylı-bu taylı Azərbaycanın hər qarışına yüksək məhəbbətin izhar olunduğu şeirdə Razi Tomrisdən başlamış Hüseyn Cavidə qədər bir çox sənətkar və qəhrəmanlarımızı xatırlayaraq doğma vətənimizin ədəbiyyat və qəhrəmanlıq tarixinə dərin sevgisini ifadə edir:

Şeyx Nizami Gəncədən, Xaqani Təbrizdən baxıb,
Sanki bir səslə deyirlər ki, “İlahi, ələman!”

Şah Xətayitək atam, Tomris anam tək məğruram,
Məsləkimdən dönmürəm, ey dost, halaldır eşqə can [5, s. 68].

Hər misrasından Cavanşirin, Xətayinin, Babəkin, Koroğlunun, Səttarxanın, Xiyabaninin nəresi duyulan, Bakı, Təbriz, Gəncə, Maku, İsfəhan, Naxçıvanın birləşərək Şəhriyarın, Səbuhinin sözləri ilə xalqına məlhəm olduğu şeirdə birlik və bütövlüyə çağırış böyük sənətkarlıqla əks olunmuşdur:

Bakı eşqim, mənləyim, Təbriz beşikdir nəslimə
Şəhriyarın sözləri hər qəlbə olmuş mehriban.

Gəncə, Maku, İsfəhan tariximin bir parçası,
Əcəmi açarını qoynunda saxlar Naxçıvan.
Möcüzün, Səttar xanın ruhu mənim ruhumdadır,
Şeyx Məhəmməd öz məzarından qışqırır “Millət, oyan!” [5, s. 69].

O, bütöv Azərbaycan mövzusunda yazdıqlarını təkcə şeirləri ilə yekunlaşdırmır. Cənubi Azərbaycanda baş verən hadisələr, bir-birindən ayrı salınmış insanların nisgil, kədər dolu duyğuları, bu ayrılığa səbəb olanlara qarşı nifrət, Azərbaycanın birliyi, vahidliyi uğrunda mübarizəyə səsləniş ruhunda yazılmış “Sahil həsrəti” poeması şairin bu istiqamətdə qələmə aldığı nümunələrdən öz çəkisi, sanbalı ilə seçilir. Bu poema “ayrı düşmüş iki sahilin həsrət və mübarizə nəğməsi, illərlə vüsal həsrəti ilə qovrulan bir xalqın qəm dastanı kimi səslənir” [2]. 1975-1976-cı illərdə qələmə alınan poema SSRİ və İranın əməkdaşlığı ilə Arazın üstündə ucaldılan Su Elektrik Stansiyasının inşaatçılarına həsr edilə də, müəllifin əsl məqsədi başqadır. Kiçik fəsillər və Məmməd həsən adlı qocanın danışdığı yeddi söhbətdən ibarət olan poemada Azərbaycanın tarixi keçmişi, müəllifin vətəninə bütöv görmək arzusundan doğan fikirləri geniş şəkildə əks olunmuşdur. Proloqunda stansiyanın tikintisindən duyduğu sevinci oxucularla bölüşən, “Salam, ana torpaq” fəslində bir qrup mühəndis, qəzetçi, fəhlə ilə birlikdə o taya səfərlərini, bu səfər zamanı hicranın kədərli, acı dadını bir daha dərinləndirən şairin vətəninə bütövlüyü timsalında bütün ayrı salınmış xalqların birliyinə olan dərin inamı zəngin misralarla öz poetik ifadəsini tapmışdır:

Baxıram arzumun üfqlərinə,
Həsrət arzuları əriyib sönür.
Arazın körpüsü açılır mənə,
Vətən gözlərimə bütöv görünür.

Çıxdığım sahili, məngənəsində
Sıxsax da zülmətin iti dişləri,
Bir anlıq dünyanın xəritəsində
Mən bütöv görürəm bölünmüşləri [3, s. 224-225].

Poemanın “Dumanlar və gümanlar”, “Ehtimallar və xəyallar” hissələrində Azərbaycanın keçmişinə, qəhrəmanlıqlarla dolu şanlı tarixinə nəzər salan şair, “Kövrək suallar” fəslində üst-başı tökülmiş, solğun bir qoca olan Məmməd həsənlə söhbətlərini təqdim edir. İxtisasca hüquqşünas olan, ara-sıra şeirlər də yazan bu qoca hakimiyyətin çürüklüyü ucbatından hər iki sənətdən uzaqlaşmaq məcburiyyətində qalaraq fəhləlik etməklə gündəlik yaşayışını təmin edir. Qocanın uzun sürən ayrılıqdan sonra həmvətəni ilə görüşündən duyduğu məmnunluq, səsində, baxışlarında olan kədər, nisgil, ağrı şairi mütəəssir edir:

Deyir: Dilimiz bir, vətənimiz bir,
Fəqət yollarımız bağlı qalıbdır.
O sahil doğmalıq beşiyindədir,
Bu sahil başqa cür ünvanlanıbdır [3, s. 230].

Poemada qocanın şeir dəftəri ilə də tanış oluruq ki, bu dəftərdə illərlə vüsal həsrəti çəkən xalqımızın nisgil dolu duyğuları ifadə olunur:

Hər kəs dərk eləyib duyur özünü,
Ocaqlar saxlayır odun közünü.
Yad dili bilsək də, ürək sözünü
Bu dilin gücünə danışmaq olmur [3, s. 232].

“Sədalər və nidalar”, “Məzar daşında yazı”, “Sahil düşüncələri”, “Nisgilli nəğmələr”, “Dilsiz cavablar” fəsillərinin hər birində qocanın danışdıqları fonunda sanki Azərbaycanın keçmişinə səyahət edirik. Hər bir kəlməsindən igid bahadırlarımızın nəyəsi, söz-sənət adamlarımızın nəfəsi duyulan misralar böyük ustalıqla qələmə alınmışdır:

Hər səhər üfquə döşənəndə zər,
Hər axşam solanda lalə şəfəqlər,
Culfa körpüsündən Təbrizə qədər
Qarabağ xalısı sərmək istərəm [3, s. 241].

Qocanın danışdıqlarından təsirlənən şair onun şeir dəftərində yer alan, hər biri bir mövzu ilə bağlı olan yeddi söhbəti təqdim edir. “Qocanın can yangısından, qəlb ağrısından doğulmuş poetik söhbətlərdə həsrət notları ümid, inam xalları ilə həmahəng səslənir” [2]. Birinci söhbətdə öz taleyindən şikayətlənən qocanın şahlara, şahzadələrə, xanlara olan nifrəti, insan hislərinin heçə sayılmasına olan münasibəti təsvir olunmaqla bərabər, Vətənə, torpağa olan sonsuz sevgi də tərənnüm olunur:

Dünyanı dolasam mən qarış-qarış,
Qürbətdə yaşamaq fərəh deyildir.
Vətən dağlarını seyrə dalmamış
Mənə ay daşları gərək deyildir [3, s. 249].

İkinci söhbətdə insanın daha böyük arzu və istəklər uğrunda mübarizə aparması, bu yolda daha cəsur olması kimi fikirlər vətənə sədaqətlə xidmət amalının fonunda təqdim olunmuşdur:

Elim haray çəksə, hayına gəlləm,
Məsləkim uğrunda vuruşub ölləm,
Köpürən sel kimi tüğyana gəlləm,
Daha mən lal axan Araz olmaram [3, s. 251].

Üçüncü söhbətdə səmimi, pak duyğulara önəm verməyi, xəyanətdən, adi, cılız fikirlərdən uzaqlaşmaq məsləhət gören şair, minnətsiz yaşamağı, hünərlə, ağılla hər şeyə nail olmağın mümkünlüyünü diqqətə çatdırır:

Hünər nərdivandır hər çətin yola,
Hünərlə şumlanır dağlar, dənizlər.
Yüz il ayaq üstə yuxusuz qala,
Hünər sahibləri mürgüləməzlər [3, s. 254].

Dördüncü söhbətdə şairin nisgil dolu duyğuları, ayrılıqdan, həsrətdən gündə yüz dəfə baxdığı sahillərin bir-birinə yaxınlaşmaq əlçatmaz dərəcədə uzaqlaşdırılmasına olan münasibəti, doğma Vətəninə qarşılaşdığı təzyiqlər, uzun illər bir-birindən ayrı salınan qardaş-bacılarının, doğmalarının ürəkparçalayan həsrəti böyük ustalıqla poetikləşdirilmişdir:

Gərək bütövləşsin bu qədim diyar,
Arzu qocalmasın, ümid ölməsin.
Culfa körpüsünə yan alan qatar
Hər iki sahilə ləngidilməsin [3, s. 256].

Bütöv Azərbaycan həsrətindən qəlbində fırtınalar qopan şairin üsyankar səsi beşinci söhbətdə daha qabarıqdır. Razi sanki bütün dünyaya üsyandır, bu məsələyə etinasız yanaşanlara poetik dillə etirazını çatdırır. Hər misrasından müəllifinin qəlb ağrısı, etiraz dolu fikirləri duyulan söhbət Cənubi Azərbaycan dərindən şeir dili ilə ifadəsinin ən mükəmməl nümunəsidir:

Ali məclislərdə, söyləyin bari,
Mənim diplomatım, vəkili hamı?
Niyə yer üzünün havadarları
Unudub Cənubi Azərbaycanı?! [3, s. 258].

Altıncı söhbətdə şairin “xalqın müstəmləkə əsarətində ağır həyat şəraiti və buna qarşı etiraz hissi, xoş gələcəyə ümidi ümumiləşdirilmişdir” [1, s. 133]. Sonuncu söhbətdə Araz üzərindəki stansiyanın tikintisindən duyduğu sevinc hislərini, xoş həyəcanını oxucularla bölüşən şair, Azərbaycanın bütövlüyünə qovuşacağına, xalqının bu yoldan dönməyəcəyinə əminliyini ifadə edir:

Gün gələr istiqbal tərənəsinə
Oxuyar Bakıyla yanaşı Təbriz.
Bir elin bütövlük salnaməsini
Yazarıq müqəddəs eşqimizlə biz [3, s. 267].

“Sahil həsrəti” poeması Cənubi Azərbaycan mövzusunda yazılmış ən sanballı əsərlərdən biri kimi xalqımızın birlik duyğusunun, mübarizə əzminin, vətənpərvərlik hissini şeir dili ilə ifadəsinin ən mükəmməl nümunəsidir. Poemada Məmməd həsən qocanın söylədikləri əsasında Cənubi Azərbaycanda baş verən hadisələrin təsviri, Azərbaycanın tarixi keçmişi, müəllifin vətəni bütöv görmək arzusundan doğan fikirləri tarixiliklə müasirliyin vəhdəti fonunda təqdim olunmuşdur. Azərbaycançılıq ruhunda qələmə alınmış, hər bir misrası öz axıcılığı, yüksək ideya-bədii keyfiyyətləri ilə seçilən poemada xalqımıza xas milli-mənəvi dəyərlər, tariximiz, mədəniyyətimiz, mənəviyyatımız yüksək vətənpərvərlik duyğusu ilə təqdim olunmuşdur.

Nəticə olaraq belə qənaətə gəlmək olar ki, H.Razi yaradıcılığında Cənubi Azərbaycan mövzusunda xüsusi həssaslıqla yanaşmış, əsərlərində milli-mənəvi bütövlüyümüzün, birliyimizin tərənnümünə daha geniş yer ayırmaqla vətənpərvərliyini, Azərbaycançılıq ideologiyasına sadiqliyini nümayiş etdirmişdir. Onun şeirləri, xüsusilə də “Sahil həsrəti” poeması nəinki Naxçıvan ədəbi mühitində, bütünlüklə Azərbaycan ədəbiyyatında bu mövzuda qələmə alınan ən mükəmməl ədəbi nümunələrdəndir.

ƏDƏBİYYAT

1. İsmayılov N. Hüseyin Razinin yaradıcılıq yolu. Bakı: Elm, 2003, 248 s.
2. Qasımov A. Sahil həsrəti. “Sovet Naxçıvanı” qəz., Naxçıvan, 1986, 16 oktyabr.
3. Razi H. Sahil həsrəti. Bakı: Yazıçı, 1985, 292 s.
4. Razi H. Aynımaram. Bakı: Yazıçı, 1981, 241 s.
5. Razi H. Gözün aydın. Bakı: Azərbaycan, 1996, 232 s.
6. Razi H. Ömür keçdi... Bakı: Elm, 2011, 304 s.

AMEA Naxçıvan Bölməsi
E-mail: sahabaliyeva89@gmail.com

Sahab Aliyeva

THE THEME OF SOUTHERN AZERBAIJAN IN HUSSEIN RAZI'S WORKS

In the article, the theme of Southern Azerbaijan has been studied in the artistic direction of Hussein Razi and his works written in this direction have involved in the research. It has been noted that the poet expressed his deep love for his homeland and people with the most sincere feelings and the whole, indivisible Azerbaijan is in the forefront of his poetry. In the

article, the analysis of the poem “Longing for the coast” written in the spirit of events taking place in South Azerbaijan, the feelings of people separated from each other, the hatred against those who caused this separation, the call for the struggle for unity and the unity of Azerbaijan has been broadly analysed. This poem has been distinguished for its position and influence among poet's other works and sense of unity of our people, determination of struggle, sense of patriotism in the poetic form has been the perfect example. The presentation of the events in southern Azerbaijan, the historical past of Azerbaijan, the author's ideas arising from the desire to see the homeland as a whole in the background of the unity of historicity and modernity has been characterized as the poet's loyalty to the ideology of azerbaijanism. As a result, it was concluded that poet-publicist Hussein Razi's role in the development of the theme of South Azerbaijan in literary environment of Nakhchivan has certain scientific importance by its specific features.

Keywords: Hussein Razi, literary environment of Nakhchivan, Southern Azerbaijan, the artistic direction, national-moral integrity.

Сахаб Алиева

ТЕМА ЮЖНОГО АЗЕРБАЙДЖАНА В ТВОРЧЕСТВЕ ГУСЕЙНА РАЗИ

В статье изучена тема Южного Азербайджана в художественном творчестве Гусейна Рази, а также были вовлечены в исследования его произведения написанные в этом направлении. Было отмечено, что в поэзии поэта, выражающего самыми искренними чувствами глубокую любовь к Родине, народу, весь неделимый Азербайджан находится на переднем плане. В статье более широкое место отведено анализу поэмы “Тоска по побережью”, написанной в духе событий произошедших в Южном Азербайджане, печальных чувств разлученных друг от друга людей, ненависти к тем, кто способствовал этой разлуке, призыва к борьбе за единство Азербайджана. Было доведено до внимания, что это произведение выделяется своей весомостью среди других произведений написанных по этой теме, а также что оно является лучшим примером выражения чувства единства, борьбы, патриотизма нашего народа посредством языка поэзии. Представление на фоне единства историзма и современности событий, происходящих в Южном Азербайджане, исторического прошлого Азербайджана, мыслей автора о желании видеть родину в целом, характеризовалось как черта, исходящая от патриотизма поэта, его преданности идеологии азербайджанства. В результате был сделан вывод о том, что заслуги поэта-публициста Г.Рази в развитии темы Южного Азербайджана в литературной среде Нахчывана со своими характерными особенностями имеют определенное научное значение.

Ключевые слова: Гусейн Рази, Нахчыванская литературная среда, Южный Азербайджан, художественное творчество, национально-духовная целостность.

(Filologiya üzrə elmlər doktoru Fərman Xəlilov tərəfindən təqdim edilmişdir)

Daxilolma tarixi:

İkin variant 23.05.2019

Son variant 13.08.2019